

Yeni Yayınlar :

TÜRKİYE YAZMALARİ TOPLU KATALOĐU, I

I — Umumî Mütalâa

Dr. H. Y. NUHOĐLU

Kütüphaneciliđi, kitap ve raf münasebetinden ötede görebilen herkes, bu mukaddes mesleğin hizmet anlayığı manzumesinde katalogların ne derecede mühim bir yer işgal ettiğini bilir. Kütüphaneler, mekân olarak bütün dünya, zaman olarak da hal ve istikbale ancak katalogları vasıtası ile hizmet arz ederler ve bu hizmet, bunlara talip olan ilim erbâbının iştigal sahalarının envâna göre pek çok cihetten olabilir. Bir başka ifade ile, kataloglar, ilmi faaliyetlerde, kütüphane malzemesinin künyelerinin muayyen bir usüle göre tertibinden öte bir mânâ ve ehemmiyete hâzirdirler ve bu bakımdan da sadece vâsıta değil, aynı zamanda kaynak vazifesini de ifâ ederler. Kültür ve ilim faaliyetlerinde kütüphane kataloglarının bu ehemmiyetinin idraki ve bu meseleye hakkettiği ağırlığın verilmesi, kütüphaneciliğin bir ilim dalı ve teknik olarak ortaya çıkıp tekâmül etmesinde başlıca âmillerden biri olmuştur ve kataloglama, hiç şüphesiz kütüphanecilik tekniğinin bel kemici mesâbesindedir.

Tarihin tedkiki göstermektedir ki milletlerin, devirler içinde medeniyet câmasındaki yerleri ile kütüphanecilik faaliyetleri manzumesi arasında bir paralellik dâima mevcut olagelmıştır. Bu tarihî hakikatin bir tezahürü olarak milletlerin, içtimâî değer mutâlarının vasatisine göre sıralanması ile kütüphanecilik hizmet anlayığı arasında bir yakınlık olduğu görülecektir. Buna binâen kütüphanecilik faaliyetleri, milletler için bir kıstas olarak kabul edilebilir.

Bugün kütüphanecilikte çeşitli katalog tipleri vardır. Ortaya çıkan pek çeşitli ihtiyaçlara cevap verebilme gayreti ve emre hazır mevcut imkânlardan istifade edebilme hali katalogların tenevvüünde önde gelen âmillerdendir. Hem kütüphanecilerin hem çeşitli sahalarda çalışan ilim adamlarının, bilhassa hususiyeti olan kütüphanelerin kolleksiyonları mevzuunda ısrarla üzerinde durdukları katalog tiplerinden birisi toplu kataloglardır. Çeşitli ihtiyaçlar göz-önüne alındığında toplu katalogların da çeşitli olacağı tabiidir. Ancak yukarıda da işaret edildiği üzere, her memleketin ilim, sanat ve kültür hayatının muhassalası, mâziyi istikbale rabteden âmili olan katalogların en mühim müsterek hususiyeti, bunların arz ettikleri hizmet imkânının pek mütenevvi olmasıdır.

Ehemmiyeti üzerinde daha fazla söylemeyi burada zâid addettiğimiz ka-

talog çalışmalarında hem dünyaya hem de mâzimize göre çok geç kalmış olduğumuz, sebepleri üzerinde durmayı bir tarafa bırakırsak, teslimi zaruret olan bir hakikattir. Memleketimizde son kırk sene içinde muhtelif katalog çalışmalarına raslanırsa da bunların, üç - beş himmet ehlinin gayreti etrafında temerküz etmiş faaliyetler olduğu görülür. Bu faaliyetlere bakarak, bu mesele ile alakadar olması icâbeden resmî zevâtın, katalog çalışmalarına, üzerlerine terettüp ettiği şekilde eğildiklerini söyleyebilmek oldukça güçtür, demek pek de haksızlık olmayacaktır. Halbuki kütüphanelerimizin koleksiyonları organize katalog çalışmalarını beklemektedir, bilhassa yazma koleksiyonlarımız.

Dünya yazma eserler koleksiyonları arasında müstesna bir yeri olan yazma koleksiyonlarımızın katalogları ise yalnız bizim için değil, bütün dünya ilim âlemi için de Kaf dağının ardındaki sevgili olmuştur. Bu ihtiyaç muhtelif vesilelerle daima dile getirilmiş fakat vuslat hep başka bahara kalmıştır.

Hal böyle iken, sayın Doç. Dr. Özer Soysal'ın Kütüphaneler Genel Müdürlüğü vazifesini deruhte ederken Türkiye'deki yazmaların toplu katalogunu meydana getirmek için bir teşebbüste bulunulmuştu. Bu iş için hazırlanan projenin tahakkuku babında yazma kitap mütehasıslarımızdan Sayın İsmet Parmaksızoğlu'nun idaresinde 1978 yılı sonlarında Ankara'da ve 1979 yılı başlarında İstanbul'da açılan iki büroda faaliyete geçilmiştir. Hazırlanan programa göre ilk elde Kültür Bakanlığı bünyesindeki yazmalar, daha sonra da imkânlarla göre diğer yerlerdeki yazmalar ele alınarak bunların dökümü elde edilecek ve böylece toplu katalogun tamamlanmasına çalışılacaktır.

İşte bu çalışmanın ilk mahsulü olarak birinci fasikülün basımı, Ankara bürosunun faaliyete geçmesinden bir yıl sonra tamamlanmış bulunuyor. Kültür Bakanlığı ricâlinin bildiği bir sebeble olsa gerek, 1980 Şubat sonuna kadar satışa arz edilmemiş ve bildiğimiz kadarı ile resmî tevzii bile yapılmamış olan bu birinci fasikül, Ankara'daki üç kütüphane (Anıtkabir, Cumhurbaşkanlığı Köşkü ve T.B.M.M. Kütüphaneleri) ile Adıyaman (İl Halk) Kütüphanesindeki yazmaların katalogudur. Bu fasikül, (154 + 132 olmak üzere) 286 eserin bibliyografik dökümünü vermektedir.

Kültür Bakanı Tevfik Koraltan imzalı, "Sunuş" başlıklı ve Kütüphaneler Genel Müdürü Abdülkadir Salgır imzalı iki yazı ile takdim edilen bu eserin "Önsöz"ü, yazma kütüphanecilerimizden Millî Kütüphane'nin son Genel Müdürü ve D.T.C.F. Kütüphanecilik Kürsüsü hocalarından Sayın Dr. Müjgan Cunbur tarafından yazılmış. (S. vii -xiv) "Yazım Biçimi" (S. xv) ve "Kısaltmalar" (S. xvi) dan sonra yazma eserlerin bibliyografik dökümü kütüphanelere göre verilmiş. Anıtkabir Kütüphanesi (S. 1-10) 16, Cumhurbaşkanlığı Köşkü Kütüphanesi (S. 11-25) 34 (17-50) ve T.B.M.M. Kütüphanesi (S. 27-72) 104 (51-154) olmak üzere, "onursal" olarak değerlendirilen bu üç Ankara Kütüphanesi fasikülün birinci kısmını teşkil etmekte, bu üç kütüphanenin hepsine ait olmak üzere hazırlanan "Yazar Adları" (S. 73 - 75) ve "Kitap Adları" (S. 77 - 78) indeksleri ile bu kısım tamamlanmaktadır. (xvi + 78 S.) Gene Ankara bürosu personeli tarafından hazırlanan Adıyaman (İl Halk) Kütüphanesi yazmaları (132 adet) bibliyografik dökümü ve bunlara ait indeksler (S. 55 - 58) bu fasikülün ikinci kısmını teşkil etmektedir. (58 S.)

Katalogda, geçmişteki yerli-yabancı emsallerinde raslanan unsurlar vasıtası ile eserlerin bibliyografik dökümü yapılmaktadır. Bu mesele etrafındaki mülahazalarımızı bir başka makale mevzuu yapmak üzere burada, sadece bu kıymetli eseri, son kırk yıllık tecrübelerin akibetinin aksine tamamlanmasının nasip olmasını temenni ederek efkârı umumiyyeye duyurmakla iktifa ediyor ve bu fasikülün hazırlanmasında emeği geçen Sabiha Acun, Dr. Müjgân Cumbur, Hatice İleri, M. Adil Özder, İsmet Parmaksızoğlu ve Abdullah Uysal'ı tebriki bir vazife biliyoruz.

Bu noktada işaret edelim ki böylesine azim bir işe teşebbüs bile başlı başına tebrik ve tebcele şâyestedir. Ayrıca ifade edelim ki bu iş artık teşebbüs safhasını geçirmiş, tahakkuk safhasına intikal etmiştir. Burada da ikmalî hususunda ümid verici bir ciddiyeti müşahade ediyoruz. İşin ele alınıp, yapılan plânlama, projenin realist bir program çerçevesinde yürütülmesi, bu şartlar içinde kalındıkça bu çok mühim faaliyetin yarım kalmayacağı, ikmal edileceği hususunda ümidli olunması için kâfi sebeplerdir, kanaatindeyiz. Bu arada ehemmiyetle, üzerinde durarak ifade etmek isteriz ki bu faaliyete, plân ve programından bunları icra eden kadroya kadar hiçbir şeye politik endişe çomacı sokulmasın. Tekrar edelim, makam-i âli ashabı, bu faaliyete politik düşünceler sebebi ile müdahale etmesinler. Kanaatimizce böyle bir müdahale; yapılmakta çok geç kalmış, ilim âleminin yıllardır dört gözle beklenen millî kültürün böylesine muhteşem bir güç kaynağını katletmek mânâsına gelecektir. Bahsettiğimiz müdahaleden endişeliyiz ve endişeli olmakta da haklıyız. Haklıyız, çünkü bu eserde aradığımız, ilmi haysiyet ve namus icabı aradığımız iki satırlık bir kadir şinashık ve şükran ifadesini bulamadık. Bu ifadeyi bulamamak, bize, bir garazî ve kasdî ihmal ve inkâr ihtimali mevcudiyetini düşündürdüğü için haklı olarak endişeliyiz. Hakkı aramak ve teslim etmek, bizim için, inanç sistemimizin emrettiği bir farızdır. İşte bu farızın ifası, bir hakkın teslimi için bu mesele üzerinde bu kadar duruyoruz.

Arayıp bulamadığımız, bu sebeble de endişelendiğimiz mesele, bu eseri taksim edenlerin yazılarında, böyle bir teşebbüse imkân hazırlayan fakat kaderin cilvesi neticesi diktiği ağacın meyvesini toplamak nasip olmayan sâbık Kütüphaneler Genel Müdürü Sayın Özer Soysal'a, hakkı olan teşekkürü ifâda, zannımızca bilerek ihmalde bulunmalarıdır. Sayın Sosyal bunu hakketmiştir. Bu hakkın teslimi, eserde, iki satırla da olsa ifa edilmeli idi. Bu hakkın ihmal ve inkârı, kanaatimizce, eserin en büyük ve telâfisi en güç noktasıdır. Biz böyle bir teşebbüsü tahakkuk safhasına getiren Sayın Soysal'a burada alenen teşekkür edip tebriklerimizi bildirmekten gurur duyuyoruz. Bu meselede Sayın Soysal'ın Genel Müdürlük devresinin muhasebesine girilmesini doğru bulmuyoruz. Yerinde ve zamanında o husus da tarafımızdan Hacettepe Üniversitesindeki derslerimizde ele alınmıştır; bu eser ve bu eser dolayısı ile Sayın Soysal'a hakkı olan teşekkürün ifası da bir hakkın teslimi olarak gene derslerimizde ele alınacaktır. Bu noktada Kültür Bakanlığı alâkalılarını eksik bıraktıklarına ikmale, Sayın Soysal'a, bu mühim hizmetinden dolayı teşekküre davet ediyoruz.

Gene bu arada bir başka endişe ettiğimiz hususa da işaret etmekten kendimizi alamıyoruz. Yukarıda da ifade edildiği gibi, basılmasından bu yana iki

aydan fazla zaman geçtiği halde, eser tevzi ve satış yolu ile istifadeye henüz arzedilmemiş bulunuyor. Eserin bir an evvel istifadeye arzı temin edilmelidir. Geçmişteki bir tecrübe münasebeti ile bu noktaya Kültür Bakanlığı alâkahlarının dikkatini çekmek isteriz. Sayın Cunbur'un "Önsöz"de de ifade ettiği gibi, yarım kalan birkısım yazma katalog çalışmaları meyânında "İstanbul Kütüphanelerindeki yazma koleksiyonların kısa bibliyografik dökümlerini içeren, kitap adlarına göre düzenlenmiş bir dizin katalogun çıkarılması girişimi ise aşağı yukarı 1965'lerde başlamış, Türkçe yazmalara ait kısmı 1972'de baskıya verilerek F harfine kadar basıldığı halde, üzerine bir kapak geçirilerek bilim çevrelerinin yararına sunulamamıştır." Bilinen böyle bir vak'a dolayısı ile aynı akibetin bu eserin de başına gelmesi, istifadeye sunulmak yerine âli bürokratik sebeblere binaen depolarda muhafaza altında yok olmaya mahkûm edilmesi bir ihtimal olarak ortadadır. Alâkahların bu hususa dikkatini çeker, eserin bir an evvel istifadeye sunulmasının temin edilmesini bekleriz.

KİTAP SEVGİSİ

«Pek çok şeyi kitaplardan öğrendim» dersem az şey söylemiş olurum. Bedbaht olduğum zamanlarda kitap beni mesut etti dersem, kitap okuyan herkesin bildiği bir hakikati tekrarlamış sayılırım ama, bazı hakikatleri tekrarlamakta fayda vardır. Kitap denilen varlığın gerçekten büyüklü bir saadet kutusu olduğuna herkesi inandırabilseydik, dünyanın yüzü ve insanların hayatı değişirdi.

Hayatımın büyük bir kısmı okumak ve okutmakla geçti. Bundan büyük bir zevk duydum. Başkalarının kitaplarını okurken, onlarda bana yakın duygu ve düşünceleri bulunca sevindim. Fakat bana yeni şeyler öğretenlerden daha çok faydalandım. Kitap bana uzak yakın pek çok dost da kazandırdı. Başka kitaplarımı gibi bu kitabı da onlara borçluyum. Bundan dolayı onlara ne kadar teşekkür etsem azdır.

MEHMET KAPLAN

«Edebiyatımızın İçinden/önsöz»
